

Értékeink a közgondolkodásban

Napjainkban gyakran esik szó a közgondolkodás helyzetéről, szocialista vonásai erősítésének feladatairól. Az utóbbi években több megközelítésben foglalkoztak ezzel a párt-szervek, a tanácsok, a tömegszervezetek és -mozgalmak, a szakmai szervezetek. *A közgondolkodás* olyan társadalmi folyamat része, amely a közhangulat, a közvélemény, a közgondolkodás, a cselekvés sorába építhető. Ezek a kategóriák egymással kölcsönhatásban léteznek. *A közhangulat* viszonylag mozgékony megnyilvánulás, gyors reagálás az eseményekre, éppen ezért is keveredik benne a realitás és az egyoldalúság. A napi politikai munkában figyelembe kell venni a hangulatot, de a politikát nem lehet erre építeni. A hangulat része a közgondolkodásnak, épül arra és hatást is gyakorol reá. Összefügg az értékrenddel is, bár jellege miatt inkább az érdeket fejezi ki, és abban is gyakran a pillanatnyi, a közvetlen érdeket.

A közvélemény stabilabb, lassabban változó megnyilvánulás, gyökerei mélyebbek, alaposabbak, mint a hangulaté. Viszonylag tisztult nézet, kevesebb a végletesség, az egyoldalúság. Az időtényezőket illetően a közvélemény valamelyest vissza és előre is tekint.

A közgondolkodás alapjai időtállóak, változása a lét és a tudat dialektikus összefüggésének része. Feltehető benne a múlt-, a jelen- és a jövőtudat. A cselekvés mindezeknek konkrét megnyilvánulása. Döntő értékmerő a konkrét alkotásban való részvétel, amely kifejezi és formálja, mérhetővé teszi a tudat állapotát.

A fentiek alapján néhány tartalmi kérdést igyekszünk megvizsgálni, részben egyetemes, részben hazai tényezőket. Ami az egyetemes kérdéseket illeti, ezek közül egyik legdöntőbb a béke ügye, amely közgondolkodás értékrendjében az első helyen áll. A középkorú és az idősebb nemzedéknél tapasztalati háttér is van a háborúról, amelyet igyekszik a fiatalabb nemzedéknek is továbbadni. A közgondolkodásban érzékelhető a kialakult veszélytényezők reális felismerése, ami nagy tömegeket a béke megvédése mellett cselekvő kiállásra ösztönöz. Ugyanakkor olykor kisebb csoportokban, nem ritkán a fiatalok körében bizonyos kilátástalanság érzéssel is találkozunk, amely leszerel a cselekvésben. A napi politikai munkában tudatosítanunk kell a XX. század történelmi változásainak legfontosabb elemeit a béke esélyei szempontjából. Ennek során különösen fontos a két világrendszer erőegyensúlya kialakulásának bemutatása, jelentőségének megértése. Ilyen alapon kell foglalkoznunk a békés egymás mellett éléssel is, különös tekintettel az ifjúság körében. Az SZKP XXVII. kongresszusán elfogadott program egyértelműen fogalmaz: „... a háború nem végzeteszerűen elkerülhetetlen. A háború elkerülhető, az emberiség megmenthető a katasztrófától. Ez a szocializmusnak, a világ haladó és békeszerető erőinek történelmi küldetése.” Törekednünk kell arra, hogy a fiatalok körében egyszerre folytassuk a békére és a honvédelemre nevelést.

A közgondolkodásban alapvető értékű a szocializmus építése, valósága. Mind nagyobb tömegek számára természetes közeg, olykor megfelelő

történelmi vagy nemzetközi összehasonlítás nélkül. A mai szocializmus értékrendje olykor keveredik a majdani kommunizmusával. Mindannyiúnknak fontos, hogy a mainál reálisabb szocializmus-képünk alakuljon ki. Ismernünk kell a szocializmus világméretű előretörésének jelentőségét. A szocializmus, mint társadalmi és mint eszmerendszer egyaránt hatalmas fejlődést ért el a XX. században. Ugyanakkor nem várt elemi változások, konfliktusok, sőt válságok is jelentkeztek. Ma már látjuk, hogy *a szocializmus építése hosszabb történelmi folyamat*, mint ahogy ezt még néhány évtizeddel ezelőtt is gondoltuk. A szocialista építésben igen nagy a szerepe vívmányainak megvédésének, gazdagításának, az emberi tényezőknek.

A kapitalizmussal kapcsolatban is keverednek a közgondolkodásban reális és felületes elemek. Nemritkán bizonyos „turistakép” alakul ki, és a külszín mögötti ellentmondások hátterbe szorulnak. Tudnunk kell, hogy a kapitalizmus általános válsága hosszú folyamat, történelmi időszak, és ennek során még a kapitalizmus tartalékai is felszínre kerülnek. Reálisan kell látnunk, hogy *a két társadalmi rendszer egymás mellett élése hosszú időszakot vesz igénybe*, éppen ezért kölcsönös érdek a kapcsolatok építése. Látnunk kell, hogy a kapitalizmus velünk szemben nemritkán igen agresszív ideológiai tevékenységet folytat, egyebek között a fellazítás keretében. Kapcsolatainkban az együttműködés, a verseny, a vita és az osztályharc egyaránt jelen van.

A világ energia-, nyersanyag-, élelmezési, környezetvédelmi, népesedési stb. problémáinak jelentősége az utóbbi évtizedben megnőtt a közgondolkodásban. Egyes problémákat emberközelségben is érzékeltünk, gondoljunk az energia- vagy éppen a környezetvédelmi gondokra. A KGST széles körű programot dolgozott ki az ezredfordulóig, és kezdeményezi a problémák közös megoldásának kutatását a más társadalmi rendszérő országokkal. A létező problémák megoldásának számos útját kell feltárni, azt világosan látva, hogy a „zöldek” programja nem megoldás, hiszen nem lehet a tudományos technikai forradalomban a „vissza a természethez” elvet képviselni.

A hazai kérdéseket illetően az egyik fontos problémakör a *történelmi értékeink jelenléte a közgondolkodásban*. A mindennapokban az értékek ismerete mellett értékzavarokkal is találkozunk. Az egyoldalú hőskultusz éppúgy zavaró, mint a gyakran előforduló deheroizálás. A tömegek és a személyiség szerepét a valódi kölcsönhatásban kell vizsgálni. Nemritkán találkozunk a tények ismeretének hiányával, mely zavaró lehet egy-egy időszak reális megítélésében. Olykor egyoldalúan megszépülnek, máskor befeketednek korszakok, ami semmiképpen nem fogadható el. A mainál pontosabb képpel kell rendelkezünk a XX. század hazai fejlődésének egészéről, és természetesen nemzetünk egész történelméről. *Szervezebb összhangban kell foglalkoznunk a nemzet történetét és a munkásmozgalom-történetét kapcsolatával és nemcsak évfordulónkon, hanem a mindennapokban is*, hiszen így tudjuk a társadalom, és

ezen belül különösen az ifjúság gondolkodását formálni.

A mai kérdéseket illetően közgondolkodásunk érthetően különösen fontosnak tartja gazdasági helyzetünket. Értékeli a teljes foglalkoztatottság megteremtését, a munkához való jog gyakorlati megvalósítását, az élet- és a munkakörülmények fejlődését, a szociális vívmányokat, az ingyenes egészségügyi ellátást, kulturális eredményeinket. Ugyanakkor zavarok is vannak közgondolkodásunkban. *A szocialista munkakultúra akadozva fejlődik*. Ennek ugyanis csak egyik eleme a teljes foglalkoztatottság, más tényezői is vannak. A legnagyobb gazdasági tartalékunk abban fogalmazható meg, hogy mintegy 20–25 százalékkal kevesebb anyagból és energiával kellene termelnünk, és a nemzeti munkaidő jelenleg elpazarolt mintegy 20–25 százalékát meg kell takarítanunk.

E feladatok megoldása mellett még *nem sikerült megfelelő közgondolkodást kialakítani, márpedig előrehaladásunknak alapvető tényezői*. A gazdaságirányítás folyamatos korszerűsítése, a tulajdonosi tudat továbbfejlesztése számos tartalékot ad még a jövő számára. Nemritkán találkozunk olyan véleménnyel, amely a „három nyolcast” kéri számon mai valóságunktól. Ezt akkor vizsgáljuk reálisan, ha először is a munkaidő teljes és hatékony hasznosítását állítjuk feladatunk középpontjába. Nagymértékben rajtunk múlik, hogy a munkaidő gazdaságos és hatékony kihasználását biztosítsuk. Csak ennek alapján válhat reális programmá az életszínvonal stabilizálása vagy érzékelhető növelése.

Ami a társadalmi kérdéseket illeti, közgondolkodásunk *igen nagy értékek tartja a párt vezető szerepét és tömegkapcsolatát*, a különböző szervek és szervezetek rendezett működését, összességében a szocialista népi-nemzeti egységet. Ennek során az osztályok és a rétegek, a falu és a város közeledik egymáshoz, erősödik a szocialista demokrácia, rendezettek az állam és az egyház viszonyai, fejlődik nemzetiségpolitikánk, és lehetne még sorolni az eredményeket. Ugyanakkor arról sem feledkezhetünk meg, hogy *a szocialista népi-nemzeti egységet régi vagy újkeletű problémák időnként zavarják*. A közhangulatot olykor zavarja egy szűk réteg átlagon felüli anyagi helyzete, olykor kérkedő, fennhéjázó magatartása. Pedig a haladáshoz szükséges a törvényes jövedelmek nagyobb differenciálása, de a közvélemény joggal igényel az anyagi helyzettől függő igazságosabb közteherviselést. Hazánkban több százezerre tehető a társadalom periferiáján élők száma, köztük nem kevesen halmozottan hátrányos helyzetűek. Egy részük becsülettel végigdolgozott aktív kor után nyugdíjasként kerül nehéz helyzetbe. Támogatnunk kell minden olyan erőfeszítést, amely helyzetüket javítani igyekszik. Sajnos nem sikerült visszaszorítani a közveszélyes munkakörülmények, a lumpenmagatartást, az alkoholizmust. Növekszik a bűnözés, a közrend veszélyeztetőinek a száma, ami zavarja az emberek normális társadalmi közérzetét. A jövőben több területen kell annak érdekében munkálkodnunk, hogy csökkenjenek, vagy legalábbis ne növekedjenek azok a negatív megnyilvánulások, amelyeket joggal bírál az egészséges közvélemény.

A közgondolkodásban *erősödnek a szocialista értékek*, a szocialista erkölcs, ennek részeként a humanizmus, a szocialista munka — közösségi — és magánéleti kultúra. Ez a folyamat azonban nem mindig azonos ütemű és egyenes vonalú, olykor meglendül, esetleg egy-egy eredmény stabilizálása érdekében lassabb ütem is indokoltá válhat, de a lényeg a tendencia előremutató alakulása. *A lét és a tudat dialektikája erre is érvényes*, egyaránt kell a körülmények alakulásával és a neveléssel foglalkoznunk. Az általános tendenciákon belül mindenkor fontos a konkrét helyi sajátosságok elemzése és ennek alapján megfelelő programok kialakítása, megvalósítása.

KONCZ JÁNOS

BAKACSI LAJOS METSZETE

RÓZSA ENDRE

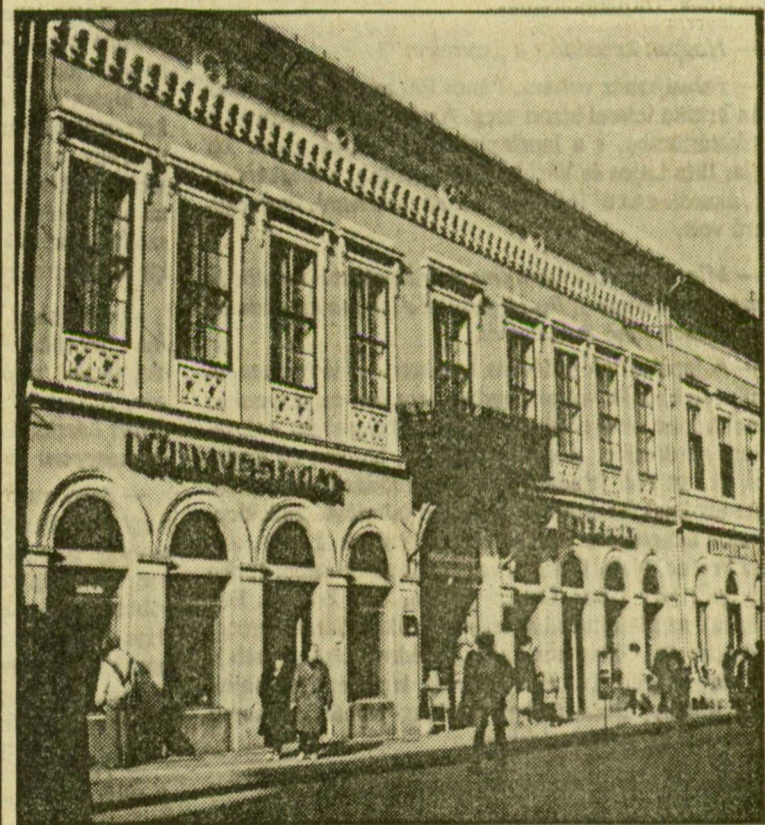
Lélek-időm óraműve

*Mint cseppkő képzelt oszlopa az alsó és a felső kúp között —
fájdalmimban régen összenőtt
a már nem és a még soha.*

*E képzelt oszlop oly való;
magát a hiányt méri; pereg-e?
Homokóra, melynek nincs közepe,
és vissza — nem fordítható!*

Szeged műemlékei

25. AZ EISENSTÄDTER-HÁZ

A Kárász u. 5. számú épület „Műemlék, „Eisenstädter-ház” romantikus stílusú, 1870-ben épült Hoffer Károly terve alapján.”

Egyemeletes lakóház, földszintjén félköríves záródású üzletsor, középen kapuzattal. Emeleti ablakai alatt kettős arabeszk, felette konzolos párkány, középen erkélyajtó. Homlokzatát csipkézett gyámkő és rozettás mező zárja le. Öntöttvas erkélye konzolokon nyugszik, borítása csipkeszöveteszerű, finom kovácsoltvas peremmel. Földszinti félkörívesi is kovácsoltvas sugarazásúak. Az épület négy oldalt beépített, téglalap alakú udvarának földszintjén az íves záródás folyta-

tódik, táblás ajtóvédőkkel. Kőkonzolos függőfolyosójának és lépcsőházának más-más, fonott mintájú korlátja öntöttvas, míg hátsó kislépcsőházának korlátja egyszerű vonalú kovácsoltvas.

Az épületet 1869 elején, mint az „utóbbi időben épült Eisenstädter házat” említik. Letzter 1876-os fényképsorozatán és egy árvízképen üzletsorát táblák védik, cég-táblái részben olvashatók. A nagy-árvízkor Eisenstädter Lajos özv. a háztulajdonos, károsultak: Guttman és Eisler rövidárus. Az 1880-as években tulajdonosok: „Eisenstädter I. Ignác Nándor és L. Ignác Károly.”

JENEI GYULA

Elsiratom múltamat

*Most még csak undorodom,
aztán elmegyek.
Itt hagyom ezt a tájat.*

*Haramia hold ha sápaszt,
arcom megfakul,
belém bitangol a bánat.*

Nem lesz maradásom.

*Üzennek értem víg városok,
s én sírós torokkal,
de feljűk indulok.*